

Cites noves o interessants de Chrysomelidae (Coleoptera) de les Illes Balears

Antoni SACARÉS i Eduard PETITPIERRE

SHNB

Sacarés, A. i Petitpierre, E. 2004. Cites noves o interessants de Chrysomelidae (Coleoptera) de les Illes Balears. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 47: 135-141. ISSN 0212-260X. Palma de Mallorca.

SOCIETAT D'HISTÒRIA
NATURAL DE LES BALEARS

En el present treball s'amplia el coneixement dels Chrysomelidae de les Illes Balears. En concret s'esmenten 29 noves cites per a alguna de les Illes i es confirmen 5 espècies anteriors. Destaquen la primera troballa per a la fauna europea de *Dibolia peyerimhoffi* Doguet 1975 i les noves per a Balears de *Longitarsus corynthius* (Reiche & Saulcy, 1858) ssp. *metallescens* (Foudras, 1860), *Longitarsus melanocephalus* (DeGeer, 1775) i *Mantura lutea* (Allard, 1859). Finalment, es fa una comparació dels Chrysomelidae balears entre illes i s'analitza el coneixement actual d'aquests coleòpters a l'arxipèlag.

Paraules clau: Coleoptera, Chrysomelidae, Illes Balears.

NEW OR INTERESTING RECORDS OF CHRYSOMELIDAE (COLEOPTERA) OF THE BALEARIC ISLANDS. The knowledge of the Chrysomelidae in the Balearic Islands is here enlarged. In particular, they are reported 29 new citations for some of the islands and five previously doubtful species are confirmed. Among the different findings stand out the first European record of *Dibolia peyerimhoffi* Doguet 1975 and the new ones for the Balearic Islands of *Longitarsus corynthius* ssp. *metallescens* (Foudras, 1860), *L. melanocephalus* (De Geer, 1775) and *Mantura lutea* (Allard, 1959). Finally, the Balearic Chrysomelidae are compared between islands and the present state of their knowledge is discussed.

Keywords: Coleoptera, Chrysomelidae, Balearic Islands.

Antoni SACARÉS, Museu Balear de Ciències Naturals, Ctra Palma-Port de Sóller, km 30. 07100 Sóller (Illes Balears), e-mail: musbcn@teleline.es, Eduard PETITPIERRE, Laboratori de Genètica, Dept. de Biologia, Universitat de les Illes Balears, 07122 Palma de Mallorca (Espanya).

Recepció del manuscrit: 26-oct-04; revisió acceptada: 30-des-04.

Introducció

Continuant amb el treball d'actualització de l'inventari d'espècies de crisomèlids que es troben a les Illes Balears presentem els resultats dels darrers mostrejos realitzats sobre tot a Menorca i a les Pitiüses. Cal recordar que la tasca d'inventariar una fauna mai no es pot considerar acabada del tot ja que és impossible saber en quin

moment disposam de tota la informació necessària, a més la naturalesa no és quelcom inmutable, no obstant també podem assegurar que a mesura que avança l'esforç de mostreig més pròxim s'està al coneixement de la fauna en qüestió i en aquest sentit volem fer una nova aportació.

Es presenten 2 espècies noves per a Mallorca, 15 per a Menorca, 4 per a Eivissa i 8 per a Formentera, de les quals una és nova per a

la fauna europea, 3 són noves per a Balears i 2 per a les Pitiüses aiximateix es confirmen 5 citacions anteriors i es fan dues correccions.

Resultats

A continuació es presenta el llistat d'espècies amb noves localitats o bé aquelles citacions que cal destacar, també es fan algunes correccions a treballs anteriors. Els exemplars en els que no s'indica res estan dipositats a les col·leccions particulars d'ambdós autors.

DONACIINAE

Donacia vulgaris Zschach, 1788. MENORCA: Barranc Sta. Galdana 9 exs. 18-X-2002 i 2 exs. 15-VI-2003. Aquesta espècie ja fou citada al treball de Jolivet (1953) tant a Mallorca com a Menorca sense concretar més la localitat. No havíem capturat mai aquesta espècie a les Illes Balears ni tampoc l'havíem observat en col·lecció. Així confirmam la presència de *D. vulgaris* a Balears i més concretament a Menorca on la trobarem sobre *Typha latifolia* L.

CRYPTOCEPHALINAE

Cryptocephalus (s. str.) *muellerianus* Burlini, 1955. Es confirma la seva presència a Mallorca després d'haver-lo vist en col·lecció. Aquest coleòpter no l'hem capturat mai al camp i per tant caldria insistir per a poder confirmar que actualment encara hi viu. S'hauria de cercar durant l'estiu sobre els *Limonium* sp., les plantes hoste de les quals s'alimenta.

Cryptocephalus (*Burlinius*) *fulvus* (Goeze, 1777). FORMENTERA: Camí cap de Barbaria, 1 ex. 1-XI-2002; Es Pujols, 1 ex. 1-XI-2002; Camí cap de Barbaria, 1 ex. 22-IV-2003; Camí platja Illetes, 3 exs. 22-IV-2003. Nou per a Formentera.

Cryptocephalus (*Burlinius*) *majoricensis* La Fuente, 1918. MENORCA: Binimel·là, 2 exs. 19-X-2002; Es Grau, 14 exs. 19-X-2002 i Macarella 2 exs. 20-X-2002. Primera citació per a Menorca. Així aquesta espècie, endèmica de les Balears, es coneix de Mallorca, Menorca,

Cabrera i sa Dragonera però no s'ha trobat a les Pitiüses.

ALTICINAE

Altica ampelophaga Guérin-Méneville, 1858. FORMENTERA: Camí cap de Barbaria, 1 ex. 22-IV-2002. Nova per a Formentera.

Aphthona atrocaerulea (Stephens, 1831). (= *A. cyanella* Redtenbacher, 1874) FORMENTERA: Camí cap de Barbaria, 4 exs. 22-IV-2003. Nova per a Formentera.

Aphthona flaviceps Allard, 1859. FORMENTERA: Camí cap de Barbaria, 1 ex. 22-IV-2003. Nova per a Formentera.

Aphthona nigriceps (W. Redtenbacher, 1842). EIVISSA: Cala Jondal, 6 exs. 3-XI-2002 i Sta. Eulàlia, 2 exs. 21-IV-2003. Citació nova per a Eivissa. Havia estat citada de Formentera (Sacarés i Petitpierre, 1999) i cal esmenar un error del treball ja que en el text es cita de Formentera i en la taula del mateix treball s'assenyala erròniament d'Eivissa.

Batophila aerata (Marsham, 1802). MENORCA: Barranc Sta. Galdana, 1 ex. 18-X-2002 i 2 exs. 16-VI-2003. Nova per a Menorca.

Dibolia peyerimhoffi Doguet 1975. EIVISSA: Crtra. Eivissa-Sta. Eulàlia, 2 exs. 21-IV-2003 det. M. Biondi. Espècie descrita del Marroc i d'Algèria, per tant, nova per a la fauna europea i també per a la de Balears.

Longitarsus aeruginosus (Foudras, 1860). MENORCA: Cala Macarella, 3 exs. 20-X-2002. Primera citació per a Menorca.

Longitarsus albineus (Foudras, 1860). MENORCA: Barranc d'Algendar, 13 exs. 18-X-2002; Binimel·là, 7 exs. 19-X-2002; Es Grau, 8 exs. 19-X-2002; Macarella, 30 exs. 20-X-2002 i Barranc Sta. Galdana, 1 ex. 16-VI-2003.

FORMENTERA: Es Pujols, 1 ex. 1-XI-2002; Sa Mola, 1 ex. 1-XI-2002; Camí cap de Barbaria, 9 exs. 1-XI-2002; Camí platja Illetes, 1 ex. 22-IV-2003 i Camí cap de Barbaria, 1 ex. 22-IV-2003.

Illa	Jolivet (1953)	Sacarés <i>et al.</i> (1996)	Actual
Mallorca	138	116	119
Menorca	64	59	79
Eivissa	12	12	36
Formentera	2	2	21
Cabrera	12	12	17
Dragonera	-	10	10

Taula 1. Nombre d'espècies de Chrysomelidae per illa.
Table 1. Number of species of Chrysomelidae per island.

Es primera citació per a Menorca i per a Formentera.

Longitarsus australis (Mulsant & Rey, 1874). MALLORCA: Son Serra de Marina, 5 exs. 16-IX-1991; 5 exs. 17-IX-1992 i 4 exs. 27-IX-1997 (col·lecció Petitpierre) tots ells sobre *Scrophularia canina*. Confirmam la citació que fa Jolivet (1953) en dubtes ja que es va fer la determinació sobre un sol exemplar inmadur. Petitpierre i Doguet (1981) ja l'havien assenyalat de Menorca.

Longitarsus cerinthes (Schrank, 1798). (*L. nervosus* Wollaston, 1854) MENORCA: Binimel·là, 1 ex. 19-VI-2003. Primera citació per a Menorca.

Longitarsus corynthius (Reiche & Saulcy, 1858) ssp. *metallescens* (Foudras, 1860). Mallorca: Campus UIB, 2 exs. 15-III-2003 i 1 ex. 29-III-2003 sobre *Cyanoglossum creticum* Mull. (col·lecció Petitpierre). Es primera citació per a Balears.

Longitarsus lateripunctatus (Rosenhauer, 1856). MENORCA: Es Grau, 2 exs. 19-X-2002. Citació nova per a Menorca.

Longitarsus lycopi (Foudras, 1860). MENORCA: Barranc Sta. Galdana, 15 exs. 16-VI-2003. Nova citació per a Menorca.

Longitarsus melanocephalus (DeGeer, 1775). MALLORCA: Albufera, 1 ex. 29-IV-1982; Capdepera, 13 exs. 20-III-1982; Port de Pollença (Torrent St. Jordi), 2 exs. 17-IX-1986; 12 exs. 16-III-1990, 1 ex. 29-X-1991 i 10 exs. 13-IV-1992. (col·lecció Petitpierre). MENORCA: Menorca: Maó, 1 ex. 21-VII-1978 (col·lecció

Petitpierre). Primera citació per a Balears.

Longitarsus nigrofasciatus (Goeze, 1777). MENORCA: Barranc d'Algendar, 2 exs. 18-X-2002; Binimel·là, 1 ex. 19-X-2002 i Macarella, 5 exs. 20-X-2002. Citació nova per a Menorca.

Longitarsus obliteratoides Gruev, 1973. MENORCA: Cala Macarella, 1 ex. 18-VI-2003; camí cala Turqueta-cala Macarella 4 exs. 18-VI-2003. Nova citació per a Menorca. Resulta peculiar que aquesta espècie es conegués a les Balears tan sols de Cabrera i sa Dragonera i que no havia estat citada a cap de les illes majors.

Longitarsus ochroleucus (Marsham, 1802). Està citat de Formentera (Sacarés i Petitpierre, 1999) i cal esmenar un error del treball ja que en el text es cita de Formentera i en la taula del mateix treball es col·loca erròniament a Eivissa.

Mantura lutea (Allard, 1859). MENORCA: Barranc Sta. Galdana, 1 ex. 16-VI-2003. Es primera citació per a Balears.

Ochrosis ventralis (Illiger, 1807). FORMENTERA: Es Pujols, 1 ex. 1-XI-2002. Primera citació Pitiüsa.

Phyllotreta corrugata Reiche, 1858. EIVISSA: Es Canar, 1 ex. 2-XI-2002 i Sta. Eulàlia 1 ex. 2-XI-2002. Compte (1966) la cita d'Eivissa amb moltes reserves. Confirmam la presència de l'espècie a l'illa d'Eivissa.

Phyllotreta foudrasi Brisout, 1873. MENORCA: Binimel·là, 6 exs. 19-X-2002; Es Grau, 15 exs. 19-X-2002 i Barranc Sta. Galdana, 4 exs. 16-VI-2003. Primera citació per a Menorca.

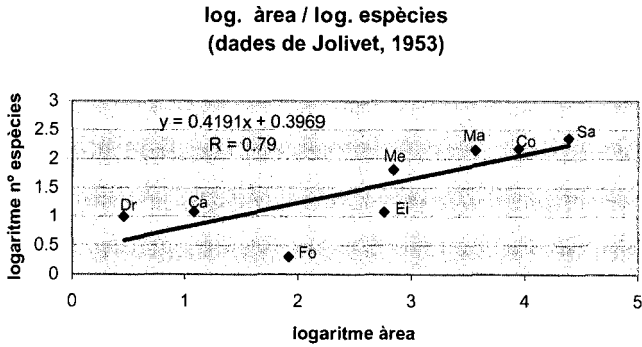

Fig. 1. Correlació àrea de l'illa / nombre d'espècies citades de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera, Cabrera, Dragonera, Còrsega i Sardenya. (Dades de 1953).

Fig. 1. Correlation between the island and the number of quoted species in Majorca, Minorca, Eivissa, Formentera, Cabrera, Corsica and Sardinia (data of 1953).

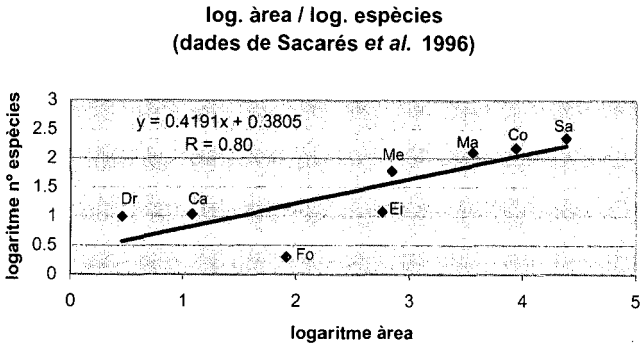

Fig. 2. Correlació àrea de l'illa / nombre d'espècies citades de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera, Cabrera, Dragonera, Còrsega i Sardenya. (Dades de 1996).

Fig. 2. Correlation between the island and the number of quoted species in Majorca, Minorca, Eivissa, Formentera, Cabrera, Corsica and Sardinia (data of 1996).

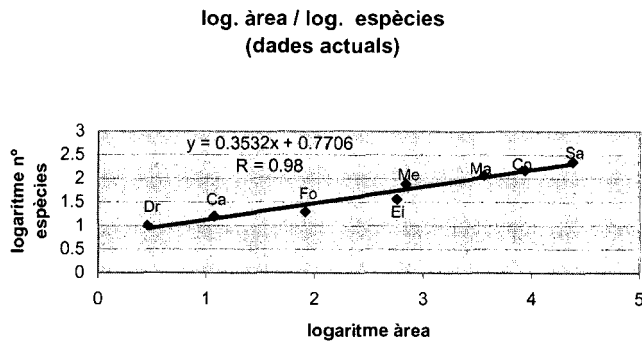

Fig. 3. Correlació àrea de l'illa / nombre d'espècies citades de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera, Cabrera, Dragonera, Còrsega i Sardenya. (Dades actuals).

Fig. 3. Correlation between the island and the number of quoted species in Majorca, Minorca, Eivissa, Formentera, Cabrera, Corsica and Sardinia (present data).

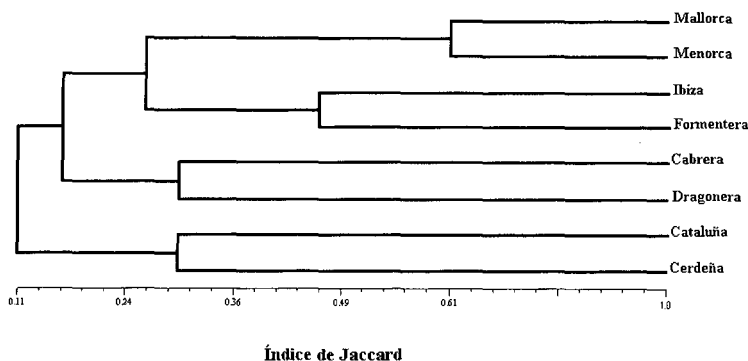

Fig. 4. Comparació de les Faunes de Chrysomelidae entre les Illes Balears, Catalunya i Sardenya usant l'índex de Jaccard.

Fig. 4. Similarities between the Chrysomelidae faunas of the Balearic islands, Catalonia and Sardinia based on the Jaccard's index.

Phyllotreta variipennis (Boieldieu, 1859). MENORCA: Fornells, 1 ex. 17-VI-2003. Es primera citació per a Menorca.

Podagrica fuscicornis (Linnaeus, 1766). EIVISSA: Camí cala Vedella, 4 exs. 23-IV-2003 i St. Joan, 4 exs. 21-IV-2003. Primera citació Pitiüsa.

Psylliodes chalcomerus (Illiger, 1807). MENORCA: Barranc d'Algendar, 1 ex. 18-X-2002. Nova citació per a Menorca.

Psylliodes cupreus (Koch, 1803). FORMENTERA: Sa Mola, 1 ex. 1-XI-2002 i camí platja Illetes, 1 ex. 22-IV-2003. Nou per a Formentera.

Psylliodes marcidus (Illiger, 1807). MENORCA: Binimel·là, 7 exs. 19-X-2002. Nova citació per a Menorca.

Psylliodes pallidipennis Rosenhauer, 1856. MENORCA: Binimel·là, 24 exs. 19-X-2002. EIVISSA: camí cala Jondal, 1 ex. 3-XI-2002. FORMENTERA: camí platja Illetes, 8 exs. 22-IV-2003. Nou per a Menorca, Eivissa i Formentera, ja es coneixia a Mallorca (Jolivet, 1953) i Cabrera (Palmer i Petitpiere, 1993).

CASSIDINAE

Cassida hemisphaerica Herbst, 1799. MALLORCA: Consolació (Alqueria Blanca), 1

ex. 8-VII-1996 (Col·lecció Sacarés). Aquesta espècie ja fou citada al treball de Jolivet (1953) tant a Mallorca (Manacor, Palma, Artà) com a Menorca (sense concretar més la localitat), encara que no havíem capturat mai aquesta espècie a les Illes Balears ni tampoc l'havíem observat en col·lecció. Així confirmam la presència *C. haemisphaerica* a Mallorca, la captura es va fer sobre *Pistacia lentiscus* L., planta refugi, ja que a l'època que va ser capturada la major part de la vegetació està seca, Jolivet (1953) la indica sobre cariofil·làcies com *Silene inflata* Smith, i *Dianthus caryophyllus* L.

Discussió

Quan observam el nombre d'espècies de crisomèlids citades a cada una de les Illes Balears al llarg del temps (taula 1) es veu com respecte al catàleg inicial (Jolivet, 1953) el nombre d'espècies baixa encara que de fet s'afegeixen unes espècies i s'eliminen d'altres per raons òbvies, com són identificacions errònies (per exemple *Cryptocephalus curvilinea*), o bé perquè la distribució general de l'espècie no concorda amb la nostra fauna a més de no haver-se trobat mai aquestes espècies a les illes (per exemple *Batophila pyrenaica*).

No obstant, en analitzar la relació entre àrea de l'illa i nombre d'espècies citades es veu com la correlació millora al llarg del temps (Figs. 1, 2 i 3).

També s'ha comparat la fauna de crisomèlids, usant l'índex de Jaccard (Fig. 4), de cada una de les illes Balears amb Catalunya i Sardenya. Com s'observa al dendograma, les illes Gimnèsies, Mallorca i Menorca, queden ben separades de les Pitiüses, Eivissa i Formentera. Aquesta agrupació podria ser explicada per la història geològica d'aquests dos grups d'illes (Palmer *et al.*, 1999). L'aïllament de Cabrera i sa Dragonera, illes properes a Mallorca, s'explica per la seva escassa biodiversitat que afecta l'estimació de divergència respecte a les altres sobrevalorant-la. Pel contrari, la semblança entre Catalunya i Sardenya, podria explicar-se per l'alta riquesa faunística d'ambdues que comparteixen un gran nombre d'espècies sudeuropees i/o mediterrànies occidentals.

Agraïments

El present treball ha estat finançat per la Fundació Sa Nostra, en el marc de programes d'ajuda a estudis de la biodiversitat amb la col·laboració de la Conselleria de Medi Ambient del Govern Balear. També agraïm les seves aportacions a M. Biondi per la determinació d'una espècie, a Óscar Moya i Hermans Contreras del laboratori de Genètica de la UIB, a Lluç García del Museu Balear de Ciències Naturals, a Carmelen Pedrerol i Aina Agualeles, a tots ells per l'ajuda a mostrejar.

Bibliografia

- Bastazo, G., Vela, J.M. i Petitpierre, E. 1993. Datos faunísticos sobre Alticinae ibéricos (Col. Chrysomelidae). *Boln. Asoc. Esp. Ent.* 17: 45-69.
- Biondi, M., Daccordi, M., Regalin, R. i Zampetti, M. 1995. Coleoptera Polyphaga XV (Chrysomelidae, Bruchidae) In: A. Minelli, S. Ruffo and S. La Pasta (eds.) *Checklist delle specie de la Fauna Italiana* 60: 1-34. Minis. Amb. Comitato Sci. Fauna Italia, Calderini, Bologna.
- Compte, A. 1966. Resultados de una expedición zoológica a las islas Pitiusas 2. Coleópteros. *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat. (Biol)* 64: 239-275.
- Compte, A. 1967. La Fauna de Menorca y su origen. Ateneo de Mahón. 212 pp.
- Gómez-Zurita, J., Sacarés, A. i Petitpierre, E. 1996. Los Chrysomelidae (Coleoptera) de Sa Dragonera. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 39: 129-134.
- Jolivet, P. 1953. Les Chrysomeloidea des Iles Baléares. *Inst. R. Sc. Nat. Belg., Mem. 2ème série* 50: 1-88.
- Palmer, M. i Petitpierre, E. 1993. Els coleòpters de Cabrera: Llista faunística i perspectiva d'estudi. In: J.A. Alcover, E. Ballesteros, J. J. Fornós (eds.) *Història natural de l'Arxipèlag de Cabrera*. Editorial Moll-CSIC. *Mon. Soc. Hist. Nat. Balears*, 2: 383-407.
- Palmer, M., Pons, G.X., Cambefort, Y. i Alcover, J.A. 1999. Historical processes and environmental factors as determinants of inter-island differences in endemic faunas: the case of the Balearic Islands. *Journal of Biogeography*, 26: 813-823.
- Petitpierre, E. 1985. Notas faunísticas y ecológicas sobre Chrysomelidae (Coleoptera) de Mallorca y Cataluña. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 29: 31-36.
- Petitpierre, E. 1993. Dos nuevas especies de *Cryptocephalus* Geoffroy ibero-baleares (Coleoptera, Chrysomelidae). *Nouv. Rev. Ent.* 10: 297-302.
- Petitpierre, E. 1997. Nuevas citas de Chrysomelidae (Coleoptera) para la fauna ibero-balear. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears* 40: 57-59.
- Petitpierre, E. 1999. Catàleg dels coleòpters crisomèlids de Catalunya IV. Alticinae. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 67: 91-129.
- Petitpierre, E. 2001. Especies nuevas o poco conocidas para la fauna ibero-balear de Chrysomelidae (Coleoptera). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears* 44: 93-96.
- Petitpierre, E. i Doguet, S. 1981. Capturas nuevas o interesantes de coleópteros Chrysomelidae para la Península Ibérica. *Nouv. Rev. Ent.*, 11: 165-178.
- Petitpierre, E. i Doguet, S. 1986. Crisomélidos nuevos para la fauna de Mallorca. *Ses. Entom. ICHN-SCL*, 4: 125-129.
- Petitpierre, E. i Palmer, M. 1993. Noves aportacions a la fauna coleopterològica de les Balears. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*. 36: 77-82.
- Sacarés, A. i Petitpierre, E. 1999. Noves cites de Chrysomelidae d'Eivissa i Formentera. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears* 42: 33-37.
- Sacarés, A. Gómez-Zurita, J. i Petitpierre, E. 1996. Biodiversity and biogeography of the updated Chrysomelid fauna of Balearic Islands

- (Coleoptera). *Proceedings XX International Congress of Entomology*, Firenze, Italy. pàg. 65.
- Sainte Claire-Deville, J. 1937. Catalogue raisonné des coleoptères de France. *L'Abeille* 36: 1-467.
- Segarra, C. i Petitpiere, E. 1988. Chromosomes of sixteen European species of *Longitarsus* flea-beetles (Coleoptera, Chrysomelidae). *Genetica* 76: 203-208.